

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVK02
VT15
Handledare: Maria Hedlund

Här lades grunden till den arabiska våren

En fallstudie av det framväxande civilsamhället i Tunisien

Henrik Ekström
9103144334

Abstract

Mohamed Bouazizi lit himself on fire in December 2010 in Tunisia. That was the starting point for what would then be known as the Arab Spring where public mass protests managed to oust the leaders of countries such as Tunisia, Egypt, Libya and Yemen. Protests arose in virtually all arabic states during the following months. In this essay it will not be the revolution itself in focus. Instead it will focus on how the civil society in Tunisia re-emerged after being heavily crippled by President Ben Ali and was politicized once again and made the revolution possible.

Nyckelord: Tunisien, Civilsamhälle, arabiska våren, Ennahda

Antal ord: 9 012

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Syfte och frågeställning.....	5
1.1	Avgränsningar	6
1.2	Metod och material.....	8
1.3	Disposition	10
2	Teoretiska utgångspunkter	11
2.1	Operationalisering	15
3	Bakgrund	17
4	Analys	21
4.1	Skapandet av ett parallellsamhälle	21
4.2	Skapandet av ett politiskt alternativ.....	24
4.3	Möjlighet att påverka politiken i praktiken	27
4.4	Öka det politiska deltagandet.....	31
5	Slutdiskussion	33
5.1	Förslag till framtida forskning.....	35
5	Källförteckning	36

1. Inledning

Mohamed Bouazizi tände eld på sig själv i December 2010 i Tunisien. Det var startskottet för det som sedermera skulle gå under namnet ”den arabiska våren” där demonstranter lyckades avsätta ledarna i länder som just Tunisien, Egypten, Libyen och Jemen. Protester uppstod emellertid i betydligt fler länder och i princip hela arabvärlden påverkades av den arabiska våren. (Fradkin, 2013, s. 5 - 13)

I denna uppsatsen kommer det dock inte fokuseras på själva revolutionen och den arabiska våren utan istället vad som föregick den. Hur det kunde komma sig att den inträffade – och att den inträffade vid just den tidpunkten. Tyngdpunkten i uppsatsen kommer att handla om hur civilsamhället i Tunisien gick från att vara förtryckt och nedmonterat av Ben Alis regim till att politiseras, inrymma allt fler aktörer och bilda det politiska samhälle där en revolution, en lyckad sådan, kunde inledas. (Deane, 2013, s. 8)

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att beskriva och undersöka hur ett civilsamhälle kan lägga grunden för en demokratisk transition i ett land med ett auktoritärt styre. I uppsatsen exemplifieras detta genom en studie av hur civilsamhället i Tunisien utvecklades och politiserades på ett sådant sätt att man skapade en omgivning och ett samhälle där en demokratisk transition, i exemplet via en revolution, var möjlig. Frågan kommer att undersökas genom fokus på fyra stycken aspekter, eller stadier, som ett civilsamhälle enligt den rådande teorin på området ska gå igenom för att möjliggöra för en demokratisk transition. Frågeställningen blir således följande:

- Hur utvecklades civilsamhället i Tunisien för att lyckas möjliggöra en demokratisk transition, i detta fallet i form av en revolution?

1.2 Avgränsningar

Uppsatsen kommer att avgränsas, först och främst, till att endast röra civilsamhället. Anledningen till att civilsamhället valts ut som fokus är det stora antalet forskare och politiker som betonat just civilsamhället som en betydande faktor i den demokratiska transitionen, inte minst i Tunisien vilket bland andra USA:s dåvarande utrikesminister Hillary Clinton har betonat. (Ghattas, 2014, s. 320) Detta kombination med att civilsamhället var under kraftigt förtryck av regimen under framförallt 90-talet gjorde det intressant och viktigt att försöka förstå vad det var som hände därefter. (Deane, 2013, s. 8) Andra orsaker som bidrog eller möjliggjorde för revolutionen såsom exempelvis den tunisiska ekonomin eller omvärldens påverkan är inte intressanta för uppsatsen i sig, även om de tas upp i bakgrunden för att tillföra nödvändig kontext som behövs för att förstå analysen. (El Khawas, s. 7) I ett senare skede avgränsas uppsatsen också, på ett naturligt sätt, till att enbart gälla de politiska delarna av civilsamhället. Det är således inte intressant vad som skedde i civilsamhälleliga organisationer utan någon som helst politisk ambition när civilsamhället redan hade utvecklat politiska grenar. Detta beslut har tagits av utrymmesmässiga skäl då det inte skulle gå att ge en rättvisande bild av detta utan att behöva kompromissa för mycket med vad som hände med det politiska civilsamhället, vilket i större grad bidrar till analysen och slutsatserna.

Tidsrymden är även den avgränsad till att gälla från att Ben Ali tog makten 1987 till Mohamed Bouazizi tände fyr på sig själv under december 2010. (CIA World Factbook) Det kommer emellertid presenteras saker som hände även innan 1987 för att man ska kunna förstå bakgrunden till de händelser som sker inom tidsrymden. Fokus kommer också att sättas på främst 2000-talet eftersom det var då som civilsamhället växte som mest. Anledningen till att inte fokusera på själva revolutionen utan avsluta studien precis när den inleds är först och främst att målet

är att undersöka hur civilsamhället *lägger grunden* för en demokratisk transition – inte hur den demokratiska transitionen väl genomförs. Det skulle naturligtvis också vara intressant men för att kunna gå in med ett tillfredsställande djup i undersökningen är man nödd att välja en av de två. Därtill har det skrivits oerhört många avhandlingar och artiklar om den tunisiska revolutionen och den efterföljande arabiska våren varför det blir mer intressant att fokusera på händelserna som föregick den.

1.3 Metod & Material

Uppsatsens valda metod är en så kallad enstaka fallstudie. Till sin karaktär är den intensiv och den har ingen experimentell ambition. Målet med uppsatsen är att beskriva och i viss mån även förklara ett händelseförlopp. Det är elementärt att en beskrivande uppsats inrymmer en begreppsapparat som är lätt att följa. Den måste också bestå av empiriska klassifikationsscheman för att göra det möjligt att dra slutsatser, och problematisera kring desamma, direkt från det empiriska materialet. Målet är sålunda att möjliggöra för slutsatser som inte blir uppenbara endast av en genomläsning av nämnda material. Ambitionen är därefter att andra forskare ska kunna antingen ifrågasätta, eller styrka slutsatserna som dragits när de själva har undersökt ett liknande problem med en begreppsapparat som skiljer sig från den som används i denna uppsatsen.

För att en fallstudie ska kunna fungera i praktiken är det nödvändigt att den är teoribaserad och för att den ska nå någon form av både inom- och utomvetenskaplig relevans behöver den kunna eleveras till att vara ”ett fall av någonting”. (Esaiasson et. al., 2012, s. 36 – 37) (Teorell & Svensson, 2007, s. 18) Teorin i uppsatsen är uppbyggd kring handlar om hur ett civilsamhälle ska påverka en auktoritär stat till en demokratisk transition och således är även uppsatsen ett ”fall av” en demokratisk transition.

En enstaka fallstudie är ett passande alternativ för en uppsats med en beskrivande karaktär. Den viktigaste skilljelinjen jämfört med en komparativ fallstudie handlar om att en komparativ fallstudie avser att jämföra två olika händelseförlopp medan en enstaka fallstudie riktar allt sitt krut mot ett, vilket gör att det är möjligt att gå in djupare i studien. (Teorell & Svensson, 2007, s. 82 - 83)

Studien är en teorikonsumerande studie då teorin är välkänd och relativt oomtvistad vilket gör att det inte finns något behov att prova den som sådan.

Istället är målet med teorin att den ska kunna hjälpa till med att förstå utvecklingen och dra slutsatser från den. (Esaiasson et. al., 2012, s. 42 - 43)

Hur kommer man så fram till slutsatser i en studie som denna? Strategin för att kunna analysera materialet är en så kallad kvalitativ testanalys. Denna ska helst systematiseras i viss mån för att minimera eventuella felsteg och på ett bättre sätt klargöra det viktiga i texterna. Detta görs genom en operationalisering där indikatorer har identifierats för att på ett enklare sätt, både för författaren och läsaren, kunna klargöra vad i stycket som är viktigt och går att dra slutsatser ifrån. (Esaiasson et. al., 2012, s. 211) Ambitionen har varit att redovisa dessa på ett tydligt sätt för att göra det enklare att följa uppsatsens röda tråd och tydliggöra att uppsatsen präglas av intersubjektivitet (Teorell & Svensson 2007, s.54).. Därför är de operationella indikatorerna uppskrivna i en tabell innan varje avsnitt.

Det empiriska materialet till uppsatsen är till stor del bestående av sekundärkällor. Nackdelen med det är att det är källförfattarens bild av händelserna och hans åsikter som syns snarare än vad som verkligen skedde. I uppsatsen har detta problem försökt avhjälpas genom att använda en stor mängd olika artiklar och avhandlingar för att man på så sätt ändå ska kunna jämföra dem med varandra och lyckas plocka ut de delar där de olika författarna inte motsäger varandra. Parallellt med det har källorna som valts varit publicerade i välrenommerade tidskrifter och i många fall av välkända författare vilket ytterligare ökar trovärdigheten. Som kompletterande litteratur för att lyckas få till en bra kontext till det aktuella fallet har mer faktabaserade källor används. Även här av välkända organisationer såsom CIA World Factbook, Reportrar utan gränser och Freedom House. Dessa källorna har inte varit kontroversiella så tillvida att det finns någon tendens i dem utan källorna handlar snarare om oomtvistad fakta.

1.4 Disposition

Uppsatsen kommer inledas med ett teoriavsnitt där de teorier som används senare under arbetet presenteras och förklaras. Detta teoriavsnitt är uppdelat på de fyra stadier av civilsamhället som kommer studeras närmare i analysdelen enligt samma uppdelning. Efter teoriavsnittet följer ett avsnitt som handlar om hur operationeliseringen gått till och på vilka grunder de operationella indikatorerna blivit valda. Detta placeras efter teoriavsnittet eftersom det i mångt och mycket är till den som operationella indikatorer hittats.

Nästa del består av en bakgrund med basfakta om landet och även om vad som skedde utanför uppsatsens egentliga inriktning, som alltså är civilsamhället. Detta är egentligen inte relevant för uppsatsen i sig – men för att man ska kunna förstå mycket av händelseförloppet och för att man ska lyckas följa med i analysen och kunna tillgodogöra sig den på ett bättre sätt är det viktigt att man fått lite mer kött på benen gällande den kontext som uppsatsen utspelar sig i.

Därefter kommer själva analysen. Den är uppdelad på de fyra stadierna av civilsamhället som nämnts tidigare. Till varje stadie finns tre stycken operationella indikatorer som redovisas innan analysdelen och därefter summeras i slutet av varje analysavsnitt. Analysdelen består av det empiriska händelseförloppet av vad som verkligen skedde i Tunisien varvat med delar från teoriavsnittet. Uppsatsen avslutas som brukligt med en slutdiskussion där frågeställningen i möjligaste mån besvaras.

2. Teoretiska utgångspunkter

Ordet civilsamhälle definieras i en statsvetenskaplig kontext som en sfär, fri från statligt inflytande, skapad av exempelvis föreningar och sällskap. Denna definition gäller i första hand för demokratiska regimer. Därför har man valt att vidga betydelsen så den även inrymmer sociala manifestationer samt protestaktiviteter som stödjer mänskliga rättigheter. (Letki, 2009, s. 159) Ett starkt och politiskt civilsamhälle ses som rekvisit för att en stat ska kunna bygga upp en välfungerande och långsiktig demokrati. I uppsatsen kommer fokuseras på civilsamhällets påverkan på en demokratisk transition snarare än det sociala kapitalets. I stora drag kan man tala om att det är önskvärt att civilsamhället påverkar nämnda transition på föra olika sätt:

- Skapandet av ett parallellsamhälle
- Skapandet av ett politiskt alternativ
- Möjligheten att påverka politiken i praktiken
- Ökandet det politiska deltagandet

(White, 2004, s. 13)

Målet med att skapa ett parallellsamhälle är att maktbalansen staten och det nyskapade samhället emellan ska ombalanseras och statens övervikt ska minska. Med andra ord skulle det betyda att civilsamhället, i den mån det är så starkt som det är önskvärt att det ska vara, blir en motpol och en motvikt till staten som i Tuniens fall är auktoritär. Ett parallellsamhälle skapas när krafter inom den sociala sfären gör det till sin uppgift att själva börja styra de sociala förhållningsreglerna och på andra sätt sköter administrationen av det sociala samhället. I förlängningen kommer det innebära att det, utanför regimens kontroll, finns ytterligare ett samfund, som lyder sina egna normer och regler. (White, 2004, s. 13) Istället för att de enda auktoriteter som finns att lyssna till är de av regimen etablerade politiska aktörerna finns det i ett parallellsamhälle även nya

auktoriteter som är fristående från det rådande etablisemanget. I ett parallellsamhälle kommer det dessutom finnas tillfällen för människor att mötas med nya, ej av regimen definierade, spelregler och sålunda öppnas även möjligheter för människorna att tillsammans ta avstånd från de styrande. Det är väldigt viktigt att man lyckas öppna upp nya kontaktytor för befolkningen, annars kommer det bli svårt att få till stånd något motstånd mot den auktoritära regimen. (Uhlin, 2006, s. 161)

När det skapats nya kontaktytor och ett parallellsamhälle är nästa steg att kontaktytorna politiseras. Målet är att det nya parallellsamhället så småningom ska transformeras till ett politiskt alternativ mot den styrande, auktoritära, regimen. För att så ska kunna ske gäller det också att det framträder ledare ur parallellsamhället. Ska man dessutom kunna genomföra en demokratisk transition är det naturligtvis önskvärt att dessa nya ledargestalter är pro-demokratiska. När kontaktytorna politiseras och normer förändras finns det även en möjlighet för det framträdande civilsamhället att bli en disciplinerande kraft i den samhälleliga sfären. Nya normer kan tillsammans skapa en allmän moral som i idealfallet avkräver ansvar av politikerna och regimen. (White, 2004, s. 14) Växer sig civilsamhället tillräckligt starkt för att kunna utöva påtryckningar mot staten att de ska använda sin makt mer ansvarsfullt än tidigare har man gjort det svårare för de styrande att ta beslut som är impopulära hos befolkningen.

När civilsamhället är tillräckligt starkt ska det automatiskt kunna kontrollera staten då de politiska tjänstemännen förstår att skulle de medvetet ta beslut för att gagna sig själva på bekostnad av invånarna kommer det få konsekvenser. Ett sådant samfund som kräver ansvar av sina politiker skapar sannolikt och förhoppningsvis även de nya ledare och organisationer som därefter själva kan bli aktörer i den demokratiska transitionen. (Uhlin, 2006, s. 162) Ur civilsamhället har det alltså skapats ett politiskt samhälle, eller ett politiskt alternativ. Detta är väldigt viktigt för att ett civilsamhälle, även i det första steget kan mycket väl störta en auktoritär regim. För att lyckas med en demokratisk transition krävs emellertid att civilsamhället är politiskt inriktat. Det måste finnas organiserade grupper som tillhandahåller politiska aktiviteter som inte bara kan samla människor till motstånd mot regimen utan även föra en dialog sinsemellan om hur man ska genomföra en demokratisk transition. (Stepan, 2013, s. 23) De som ska

föra dialogen med staten blir de organisationer som fortfarande står utanför statligt inflytande men ändå befinner sig på den politiska arenan. Detta är ofta till exempel vara politiska partier, nya som gamla, som blir de politiska grenarna av civilsamhället.

Båda de ovanstående stegen är kronologiska och det är först efter att ett civilsamhälle i vardande genomgått dessa det finns möjlighet att verkligen påverka demokratiseringsprocessen. Civilsamhället som vid denna tidpunkt utvecklat sig till att även inrymma ett politiskt samhälle måste alltså först ha blivit en mellanhand med medborgarna på den ena sidan och staten på den andra för att bli en kraft att räkna med i en demokratiseringsprocess. I nämnda förhållande ska den politiska delen av civilsamhället givetvis representera medborgarnas intressen mot staten. (White, 2004, s. 14) När detta väl uppfyllts är målet att staten också ska ta hänsyn till civilsamhället och att det ska påbörjas en direkt politisk kommunikation de två emellan.

Ett politiskt samhälle ska kunna vidarebefordra åsikter och krav från medborgarna till staten. Detta får också positiva följder för medborgarna då man kan kanalisera sina önskningspunkter tillsammans med andra och istället för en spretig massa kommer det politiska civilsamhället fokusera på de förslag åtnjuter starkast stöd. Medborgarna kommer hjälpa varandra i de olika frågorna och civilsamhället kommer därigenom disciplinera samhället som sådant. Civilsamhället har därmed skapat en homogen samling människor med gemensamma viljor som tillsammans kommer vara en betydligt tyngre motvikt mot staten än den skara av oliktankande individer som samhället bestod av tidigare. (White, 2004, s. 15) I klartext är målet alltså att befolkningen kommer enas och samarbeta runt ett viss mängd betydande frågor och därigenom ha bättre möjligheter att påverka den auktoritära regimen än vad man skulle haft om alla medborgare satte sig själv och sina egna åsikter främst. Ur detta ska förhoppningsvis civilsamhället ha möjlighet att vara staten behjälplig när det kommer till att utforma och implementera en ny politik som då kommer skapas utifrån medborgarnas åsikter. Detta är naturligtvis i ett idealscenario där de styrande börjar lyssna på vad resten av samhället och främst de politiska delarna av civilsamhället har att säga. Sker inte detta höjs insatserna och det finns risk för

att det nybildade politiska civilsamhället inte er något annat alternativ än att påverka regimen på andra sätt än genom att föra en dialog (Welzel, 2009, s. 83)

Bland invånarna i landet blir det politiska deltagandet större i takt med att civilsamhället dels politiseras och delsväxer sig starkare genom att fler organisationer bildas eller ansluter sig då det blir möjligt för människorna att uppnå konsensus kring vilka frågor som är värda att driva. Detta i sin tur skapar möjligheter att omdefiniera landets politiska spelregler från de som skapades av den auktoritära regimen till nya, mer demokratiska, sådana. (White, 2004, s. 15) I den sista punkten av vad det politiska civilsamhället kan göra för att främja demokratin gäller det att skapa demokratiska normer som, om de får genomslag, oundvikligen kommer påverka samhället och medborgarna och därigenom även deras politiska relation till staten.

Efterhand som demokratiska normer blir universella, och det politiska deltagandet ökar, kan de rimligtvis bidra till att öka även toleransen och tilliten medborgarna emellan. (White, 2004, s. 16 – 17) När ovanstående uppnås har det politiska civilsamhället utvecklats så pass mycket att det numera finns en så pass stark längtan efter demokrati och frihet att det tidigare hotet om hårda straff från regimen blir sekundärt. Massprotester kommer att uppstå trots att man vet att det kan bli tal om en hård vedergällning från det auktoritära styret. (Huntington, 1991, s. 143) Här finns det ett egenvärda i att vara många människor som deltar i massprotesterna. Det finns en möjlighet att de blir så stora att kostnaderna för att kväsa demonstrationerna och massprotesterna är för kostsamma för regimen som därmed tvingas ge upp för demonstranternas krav. (Welzel, 2009, s. 83 – 84)

2.1 Operationalisering

Då syftet med uppsatsen är att undersöka och dra slutsatser från ett händelseförlopp som kretsar kring hur ett civilsamhälle ska kunna påverka ett land till en demokratisk transition kommer själva analysdelen vara uppdelad på de fyra kronologiska stadierna som identifierats utifrån en skärskådning av teorin. I varje stadie finns det därefter tre sycken operationella indikatorer och det är utifrån dessa det ska bli möjligt att kunna dra slutsatser kring huruvida stadiet lyckats med det som teorin förutsäger. Anledningen till varför det är viktigt med en väl fungerande operationalisering är för att resultatet ska bli korrekt och därmed skänka en säkerhet till författaren då man minskar risken för att hen skulle ha dragit några felaktiga slutsatser. (Esaiasson et. al., 2012, s. 55) Operationaliseringen fyller också en stor funktion när det gäller att visa för läsarna och framtida forskare att intersubjektivitet varit ett centralt begrepp under forskningsprocessen. Intersubjektivitet är ett mått på att resultatet är transparent och att det är möjligt att, som läsare, följa forskningsprocessen så tillvida att ett likadant framtida studie med en annan författare skulle komma fram till ett likadant resultat. (Teorell & Svensson, 2007, s. 54)

De fyra stadierna av händelseförloppet som valts ut är:

- Skapandet av ett parallellsamhälle
- Skapandet av ett politiskt alternativ
- Möjligheten att påverka politiken i praktiken
- Ökandet det politiska deltagandet

(White, 2004, s. 13)

Tanken bakom att det är just dessa stadier som valts ut är att det är de, som efter en genomläsning av teorier på området framträder som de mest relevanta. De är också gemensamt uttömmande på ett sätt som gör att det går att klassificera de

flesta händelser som tillhörande till någon av stadierna. De är dessutom kronologiska så tillvida att den föregående punkten måste, till viss mån, ha uppnåtts innan det är möjligt för civilsamhället att uppnå nästa. Utifrån dessa fyra stadier har analysen delats upp och operationaliseringen för själva analysen är gjord på så sätt att varje stadie blivit tilldelad tre operationella indikatorer för att kunna avgöra huruvida ett stadie är uppnått eller ej. Detta kommer framgå längre fram i uppsatsen då varje stadie i analysdelen inleds med ett klassificeringsschema med de operationella indikatorerna och avslutas med en sammanfattning där det avögrs huruvida de operationella indikatorerna uppnåddes.

3. Bakgrund

Tunisien är ett land med kust mot medelhavet som ligger i nordafrika. Landet omgärdas av atlasbergen och i söder gränsar man till det vidsträckta sahara. De elva miljonerna människorna lever inklämda mellan Algeriet och Libyen. Mer eller mindre hela befolkningen är muslimer och följdaktligen är arabiskan det största språket, även om även franskan används. Franskan är ett arv från den före detta kolonialmakten som invaderade landet under slutet på 1800-talet och behöll Tunisien som ett så kallat franskt protektorat fram till självständigheten 1956. Glädjen över självständigheten blev emellertid kortvarig för befolkningen då diktatorn Habib Bourguiba tog makten och behöll den sedemera under hela 31 år innan han i ett icke-våldsamt kupp avsattes av Zine el-Abdine Ben Ali. Detta var alltså 1987. (CIA World Factbook) Trots att Ben Ali vid jämna mellanrum kallade landet till valurnorna var Tunisien aldrig en demokrati enligt någon definition, varken Schumpeters minimalistiska- eller de bredare motsvarigheterna. Valen var endast en fasad och det var varken tillåtet med fria medier och inte heller var organisationsfriheten tillfredsställd. (Rose, 2009, s. 12) Den största oppositionsgruppen var det islamistiska partiet Ennahda som av Ben Ali bannlystes och förbjöds att verka politiskt. Flera av dess ledande medlemmar skickades i fängelse eller exil. (Angrist, 2013, s. 556) Istället skulle Tunisien under denna tiden klassas som en så kallad "plebiscitarian aurocracy" då man visserligen hade val men utgången var redan given på förhand av regimen och de uppfyllde långt ifrån kraven på att vara rättvisa och fria. (Rose, 2009, s. 12)

När Ben Ali genomförde sin kupp mot Bourguiba lovade han befolkningen en politisk liberalisering syftande till en framtida demokratisk transition. Han började dessutom lätta på myndigheternas kontroll av medierna. Liksom valen var detta emellertid enkom ett trick för att minska medborgarnas motvillja. Snart var kontrollen över medierna återtagen och som ett ytterligare exempel på Ben Alis brist på respekt för yttrande- och informationsfriheten utnämndes han till

exempel till "[one of the] leading predator[s] of press freedom" av organisationen Reportrar utan gränser. (Reporters without borders, 2011)

Utnämningen kom efter att Tunisien fått ett försämrat betyg på organisationen Freedom House frihetsindex. I sin rapport över Tunisien förklarar man att situationen för journalister är väldigt illa därän, till och med en av de sämsta i hela arabvärlden. Därtill censurerar även internet till en hög grad. I Tunisiens konstitution finns en lag som stipulerar pressfrihet. Liksom valen i landet och löftena om demokrati är inte heller detta något som Ben Ali har några intentioner av att implementera även i praktiken. Uppgifter om journalister som blivit fängslade och misshandlade florerar och deras utländska kollegor har ofta blivit utvisade för att de uttryckt sig på mindre smickrande sätt om landet. Det fanns dock aspekter av det tunisiska samhället som framhölls som ett föredöme för de andra länderna i regionen. En sådan aspekt var landets syn på kvinnors rättigheter. (Freedom House, 2008)

En annan aspekt där Tunisien låg i framkant var avsaknaden av en korruption lika utbredd som den i grannländerna. Dessa mer positiva bilder av landet i kombination med att man kommunicerade en bild av sin ekonomi som väldigt framgångsrik var faktorer som gjorde att regimen sågs som robust av internationella bedömare som inte trodde att en revolution var i nära antågande. (Cavatorta & Haugbölle, 2012, s. 182) Ekonomin i Tunisien var också relativt bra. Från finansdepartementet kommunicerades siffror om en årlig tillväxt på mer än fem procent under Ben Alis år vid makten. Under samma tidsspann halverades också andelen människor under fattigdomsgränsen. (Cavatorta & Haugbölle, 2012, s. 183) Det finns forskare som motsäger dessa siffror. Siffrorna de själva uppskattar är klart lägre än de som regimen visar upp, men fortfarande respektabla siffror både vad gäller landets ekonomi och välståndet för människorna. (El Khawas, 2012, s. 7) Icke desto mindre ledde dock de något friserade siffrorna till att Ben Ali åtnjöt en högre legitimitet utomlands än han kanske borde, om omvärlden förstått hur det verkligen såg ut i landet. (Cavatorta & Haugbölle, 2012, s. 183 – 184)

Missnöjet började dock sprida sig i landet efter att en bit in på 2000-talet när Tunisiens var på väg in i en lågkonjunktur. När detta dessutom sammanföll med

Europa, en viktig handelspartner till landet, drabbades av finanskrisen tog det hårt på den tunisiska ekonomin. (El Khawas, s. 7) Detta drabbade heller inte enbart de i Tunisien som hade det sämst ställt. Även bland människor med en universitetsexamen var en av fem arbetslösa. Som kronan på verket kom även uppgifter om att det förelåg en utbredd korruption hos president Ben Ali till allmänhetens vetskap vilket ledde till att missnöjet mot honom och det politiska systemet ökade. Under dessa åren skedde också den digitala revolutionen och sociala medier fick sitt stora genombrott vilket ledde till ett ökat informationsutbud hos tunisierna som tidigare fått lita till de hårt regimstyrda traditionella mediekanalerna. För oliktankande är internet betydligt mer lättillgängligt än förbjudna oppositionella publikationer i små upplagor och för regimen är det betydligt svårare att förbjuda och obstruera – även om gjorde sitt bästa för att uppnå även det. (El Khawas, s. 8)

Tidigt i Tunisiens självständiga historia fanns det islamistiska krafter som ville transformera landet till en islamisk stat med sharialagar. Den mest tongivande av dessa var det muslimska brödrarskapet. Det var ur denna kontext som det politiska partiet Ennahda föddes. (Cavatorta & Merone, 2013, s. 17) Snart fick man emellertid en mer moderat agenda och under 80-talet hade man som officiell hållning att religion inte borde ligga till grund för hur politiken i ett land ska utformas. Partiet har dessutom alltid haft en förhållandevis stark interdemokrati då det varit viljan bland medlemmarna snarare än viljan bland ledarna som styr partiets riktning. (Cavatorta & Merone, 2013, s. 18) Som det största partiet bland islamisterna förbjöds partiet, trots att man alltså var moderata än de flesta andra islamistgrupper, av Ben Ali och förutom förbudet förtrycktes man även hårt av regimen i den mån man fortfarande försökte delta i, och skapa politiska aktiviteter under Ben Alis år som president. (Basly, 2011) Flera tusentals Ennahdaaktiva och Ennahdaanhängare antingen fängslades eller gick i exil under denna tid. (Lynch, 2011)

Medelklassen i Tunisien var grundpelaren som resten av landet byggdes kring när det fick självständighet. President Bourguiba var en progressiv politiker och han ville reducera religionen till den privata sfären och istället skapa ett mer sekulärt och västinspirerat samhälle. Trots att han var auktoritär ledde dessa faktorer till att han hade ett ganska stort stöd bland nämnda medelklass. (Merone, 2015, s. 12)

Den oppositionella tunisiska medelklassen hade en betydligt mer liberal och sekulär agenda än islamisterna och Ennahda. (Merone, 2015, s. 4) Under 1980-talet växte sig dessutom rädslan för islamisterna så pass stor att man ofta stod på regimens sida och aktivt motarbetade islamisterna. De politiskt aktiva bland de sekulärt oppositionella var i allmänhet nationalistiska anhängare till den avsatta diktatorn Bourguiba, liberaler eller kom från olika falanger på vänsterkanten. (Merone, 2015, s. 7)

4. Analys

4.1 Skapandet av ett parallellsamhälle

Operationaliseringsdefinition	Indikator
Skapande av kontaktytor	Publikationer utgavs bland oppositionella
Möten mellan människor utan inflytande från staten.	Fotbollsmatcher där motvilja mot regimen kom till uttryck
Organisationer utanför regimen kontroll	Politiska partier såsom Ennahda och lösare oppositionella grupperingar

En auktoritär regim hotas först då flera sektorer av samhället gemensamt protesterar – gärna över stora delar av landet. Detta skapar ett så kallat ”collective action-problem” då det samtidigt naturligtvis finns en stor skräck för vad regimen och i Tunisiens fall, dess polis, kan göra mot den enskilda människan. (Angrist, 2013, s. 556) Inträdesbarriären för att visa motvilja mot regimen är alltså hög. Det hade funnits små parallellsamhällen i Tunisien sedan länge. Det fanns de bestående av sekulära politiska oppositionella och de av islamistiska diton. För att kunna civilsamhället gemensamt skulle kunna, i första hand bli ett reellt hot mot Ben Ali och i andra hand skapa en demokratisk transition krävdes att dessa två sidor närmade sig varandra och gemensamt skapade ett stort parallellsamhälle. (Angrist, 2013, s. 557) Detta var lättare sagt än gjort i ett land som Tunisien där de båda tidigare sekulära diktatorerna Bourguiba och sedermera Ben Ali inpräntat i medborgarna att fria val skulle leda till att islamisterna fick makten. Islamister

som Ben Ali menade, som bäst var överdrivet konservativa politiskt och som värst, terrorister. (Stepan, 2013, s. 23)

Ända sedan den tunisiska självständigheten från Frankrike på femtiotalet hade civilsamhället och dess organisationer monterats ned. Detta är något som är väldigt vanligt i diktaturer då ledarna fruktar att auktoriteter ska skapas utanför deras egna maktsfär. Civilsamhälleliga organisationer, även kallade CSO:s, var hårt reglerade av regimen, och i många fall till och med förbjudna. De CSO:s som fortfarande fanns kvar var istället de som var toleranta gentemot Ben Ali och samarbetade med myndigheterna vilket gör att de inte var några att räkna med när det kom till att skapa ett motstånd mot regimen. De CSO:s som antingen undkom regimens kontroll eller arbetade under dess radar kunde dock dra fördelar av att det tunisiska samhället generellt var ganska sammanhängande, tolerant och man saknade etniska konflikter. (Deane, 2013, s. 8)

Huvudaktören i det motstånd som trots allt fanns i Tunisien under 1980- och 1990-talet var radikala islamister med målet att införa sharialagar i Tunisien, med våld om så nödvändigt. Våldsamer upptod inte bara mellan islamisterna och regimen utan även mellan islamistgrupper och vänstermilitanta som i mångt och mycket såg islamisterna som ett än större hot än Ben Ali. Den mest tongivande gruppen bland islamisterna var Ennahda, man var visserligen mer moderata än många av sina mer extrema gelikar men man visade många gånger att man inte skydde att använda våld. Detta resulterade i att Ben Ali under 1990-talet satte Ennahda under stort tryck. På många sätt var hotet från islamisterna i allmänhet och Ennahda i synnerhet en förklädd välsignelse för Ben Ali då han kunde använda det till att rättfärdiga sin ökade kontroll över den politiska arenan. Detta gjorde han framgångsrikt och det ledde till att Ben Ali åtnjöt ett stort stöd i den tunisiska medelklassen, som fruktade islamisternas extremism och våldsamer. Inte minst kvinnorna i Tunisien som var oroliga för att deras ställning skulle kunna hotas om islamisterna lyckades avsätta presidenten. Det sekulära motståndet hade liknande bryderier. På många sätt ansåg man att Ben Ali var den mindre onda av två onda ting. På så sätt lyckades Ben Ali, med hjälp av stödet från stora delar av den tunisiska befolkningen både hålla islamisterna stängda och montera ned det politiska motståndet bland de mer sekulära krafterna. (Angrist, 2013, s. 554)

Det var inte endast rädslan för islamiska extremister som gjorde att Ben Ali inte bara behöll utan även stärkte sitt grepp över landet. Rädslan riktades även mot honom själv, myndigheterna och i synnerhet polismakten. Det tunisiska folket levde under ett stort förtryck som man blev utsatta för utav staten. Ekonomiska straff, fängelsestraff, tortyr och även mystiska försvinnanden är bara några exempel på vad som höll invånarna i schack och förhindrade dem från att öppet delta i politiken. (Chomiak, 2011, s. 70)

Trots Ben Alis alltmer auktoritära regim fanns det i Tunisien ytor av politiskt motstånd. Dessa kom sällan fram i strålkastarljuset, allra minst i omvärlden. Det inleddes på de mest anspråkslösa vis. Till exempel genom att människorna diskret gjorde narr av president Ben Ali och den personkult som omgärdade honom, och genom att utebli från obligatoriska val. Mer sofistikerade former av motstånd existerade också. Dessa tog sig uttryck i oppositionella skrifter och publikationer, som hemlighölls från regimen. Naturligtvis var detta ingenting som på allvar utmanade de styrande om makten i Tunisien men det var ändå en inledning och någonting som motsade den bilden av en allsmäktig president med hela folket bakom sig som Ben Ali gärna ville visa upp både in- och utrikes. En annan mer oväntad arena där motståndet visade sig var runt fotbollsmatcher där supportrar under stundom riktade hånfulla ramsor och sånger mot polismakten, som var hårt styrd och sammanknippad med Ben Ali. (Chomiak, 2011, s. 71)

Även om civilsamhället i Tunisien var kraftigt nedmonterat av Ben Ali och hans regim fanns det trots allt politiska partier som tog avstånd från de styrande. Dessa var emellertid kraftigt marginaliserade och förtryckta av regimen. (Deane, 2013, s. 8) Det största problemet var att de hade svårt att enas sinsemellan då Ben Ali mycket framgångsrikt använt sig av en så kallad söndra och härska-teknik och på så sätt slått in en kil mellan islamistgrupperna och de sekulära oppositionella. (Angrist, 2013, s. 554) Det går dock att se att det fanns kontaktytor där oppositionella kunde mötas. Exempelvis distribuerades publikationer som var Ben Ali-kritiska trots att det egentligen inte var tillåtet och det fanns internetsidor med politiska agendor. (Angrist, 2013, s. 559) Civilsamhället var inte starkt på något sätt men det existerade trots allt och det fanns sätt för människorna att möta varandra, inte nödvändigtvis fysiskt, vilket är ett viktigt första steg. (Uhlin, 2006, s. 161) Civilsamhället existerade också kring fotbollsmatcher där tusentals

människor faktiskt kunde möta varandra också rent fysiskt och tillsammans skandera slagord mot president Ben Ali. Detta skapade också en lösning på ”collective action-problemet”. (Angrist, 2013, s. 556) Organisationer där det gick att mötas utanför statens kontroll fanns också. Det är de flertaliga politiska partierna exempel på, även om ”utanför statens kontroll” må vara en sanning med modifikation med tanke på den stora andelen politiskt aktiva som fängslades eller tvingades i exil. (Lynch, 2011) Flera av de här civilsamhälleliga organisationerna var i själva verket förbjudna politiska partier då många andra CSO:s antingen förbjöds av Ben Ali eller blivit kontrollerade av honom. (Deane, 2013, s. 8) Det stora problemet som förelåg i denna mer politiska del av civilsamhället var att det var oerhört fragmenterat och de olika grupperingarna skydde ofta varandra mer än de skydde presidenten och de andra styrande i landet. Det fanns sålunda inte ett stort parallellsamhälle utan många olika som inte var på särskilt god fot med varandra. (Merone, 2015, s. 7) Trots detta kan man dock säga att det många olika grenarna av civilsamhället lyckats med sin uppgift att skapa ett parallellsamhälle till regimen. Nu gällde det att konsolidera dessa för att lyckas skapa ett trovärdigt politiskt alternativ till president Ben Ali.

4.2 Skapandet av ett politiskt alternativ

Operationaliseringsdefinition	Indikator
Civilsamhället politiseras	Politiska aktörer integrerades i andra grupper
Skapandet av en allmän moral	Dialog mellan grupperna leder till att förtroende byggs
Ledare ska framträda	Hungerstrejken skapar allmänna auktoriteter av nyckelfigurer inom fragmenterade grupper

1994 öppnades en dialog mellan islamister och andra politiska motståndare, detta genom en konferens som hölls vart fjärde år med det explicita målet att överbrygga motsättningar mellan de två grupperna. Detta skedde samtidigt som man i Ennahda, som var en av de mer moderata islamistiska krafterna, började rannsaka sig själva och i förlängningen även byta inriktning till att målet efter att man avsatt Ben Ali var att göra om Tunisien till en demokratisk stat snarare än införa sharialagar. Detta skedde, dels tack vare att flera framtående Ennahdamedlemmar under Ben Alis ökade förtryck antingen fängslats eller tvingats i exil. Kvar fanns således de mer kompromiss- och dialogvilliga krafterna och de insåg att om man skulle ha någon chans att ena civilsamhället mot Ben Ali så var man tvungen att byta inriktning. (Angrist, 2013, s. 556) Till exempel uttalade man att demokrati inte bara var acceptabelt, utan demokrati var till och med nödvändigt för att lyckas störta regimen. (Stepan, 2013, s. 23)

Handen var alltså utsträckt från de islamistiska krafterna. Hur togs den då emot av de mer sekulära oppositionella? När det islamistiska hotet började avta under 1990-talet kunde Ben Ali inte längre använda det som ursäkt för sitt hårda grepp om landet. Trots det stärkte han sin kontroll ytterligare genom att 2002 ändra konstitutionen och skapa ett överhus i landets parlament som fylldes med hans anhängare. 2003 infördes ”antiterrorlagar” som i praktiken gick ut på att få bättre insyn i de oppositionella organisationer som fanns i Tunisien. (Angrist, 2013, s. 553) Detta sammantaget ledde till att oppositionen insåg att förtrycket från myndigheterna, snarare än hotet från islamisterna var den stora faran. Samtidigt hade även flera oppositionella mjuknat i sina tidigare, ofta vänsterextrema, positioner. Även från de sekulära sidorna uppmuntrades nu en dialog för att skapa ett gemensamt motstånd mot Ben Ali. (Angrist, 2013, s. 556) Att försöka åstadkomma ett koalitionsbyggande är också ett recept för att skapa ökad legitimitet för sin agenda, i det här fallet bygga en demokrati, och minska risken för att den ska bli underminerad redan i ett tidigt stadium. (Mohamedou & Sisk, 2013, s. 13) I det här fallet är det rimligt och tro att den sekulära medelklassens skepticism gentemot islamisterna minskade rejält när människor de hade förtroende för, såsom de oppositionella sekulära, ingick i koalitioner med dem. Vice versa gällde naturligtvis för islamisterna.

Det förtryckta Ennahdas medlemmar började ansluta sig till andra samhälls- och politiska organisationer. Man integrerades, tillsammans med andra islamister även i organisationer som arbetade för mänskliga rättigheter. (Angrist, 2013, s. 554) 2005 skulle det hållas en FN-sanktionerad konferens i Tunisien på temat om den digitala informationsrevolutionen. Detta var ingenting som sågs med blida ögon av den tunisiska civilbefolkningen. Man menade att det var hyckleri att placera en sådan konferens i ett land där internet var kraftigt censurerat och yttrandefriheten likadels inskränkt. Protesterna mot denna konferens skapade den så kallade 18:e Oktober -rörelsen som samlade flera ledande dissidenter från olika delar av samhället. (Angrist, 2013, s. 558) Detta var givetvis ett stort steg mot att skapa en enad front mot myndigheterna och när åtta av de mest prominenta figurerna i rörelsen dessutom initierade en hungerstrejk profilerades och skapades förebilder för den tunisiska befolkningen. Dessa åtta stämde dessutom ur olika delar av det tidigare så fragmenterade motståndet mot regimen. De kom från såväl islamistgrupperingar som sekulär-oppositionella motsvarigheter och människorättsrörelser. (Angrist, 2013, s. 554)

Civilsamhället i Tunisien transformerades till ett politiskt samhälle vilket är ett rekvisit för att man i ett senare skede ska kunna påverka politiken i praktiken. Denna politisering av civilsamhället inleddes genom att medlemmar från de politiska partierna, främst Ennahda, som varit hårt förtryckta av president Ben Ali valde att även integrera sig i andra civilsamhälleliga grupper. (Angrist, 2013, s. 554) Detta ledde till en politisering av dessa grupper och den politiska medvetenheten spred sig i samhället. De två tongivande grupperingarna var emellertid fortfarande de sekulära oppositionella och islamistgrupperna med Ennahda i spetsen. De sekulära oppositionsgrupperna av civilsamhället hade tidigare varit motvilliga till att kämpa tillsammans med islamisterna då man sett dem som ett större hot än Ben Ali. (Merone, 2015, s. 7) Nu hade dessa till stor del blivit oskadliggjorda i och med myndigheternas hårda bevakning av dem, som plockat bort de mest extrema elementen. När detta inte ledde till att Ben Alis förtryck av civilsamhället i stort lättades växte dock frustrationen och Ben Ali framstod som den stora fienden. (Basly, 2011) De försvagade islamisterna förstod att även de måste bli mer moderata för att kunna liera sig med andra oppositionella och i förlängningen skapa ett större motstånd mot regimen.

(Stepan, 2013, s. 23) Detta föranledde den dialog som öppnades mellan civilsamhällets två tunga politiska grupperingar 1994. I början bestod den endast av en konferens som hölls vart fjärde år, men efterhand blev dialogen allt intensivare och man genomförde en gemensam protest med den så kallade 18:e Oktober –rörelsen som bestod av hela det politiska civilsamhället. Sålunda hade de tidigare väldigt fragmentariserade grupperna enats och skapat ett reellt politiskt alternativ till Ben Ali snarare än de mångfacetterade osannolika alternativ som tidigare funnits. I takt med dialogen byggdes också det förtroende mellan grupperna som ledde fram till den gemensamma aktionen som kom att kallas 18:e November –rörelsen. (Angrist, 2013, s. 557) Detta gemensamma och ömsesidiga förtroende gjorde att det påbörjades ett skapande av en ny allmän moral som var demokratifrämjande i Tunisien. En sådan är benägen att uppstå när misstron minskar och man börjar så sakteliga formulera gemensamma mål och en gemensam värdegrund. Dessutom uppstår en sådan gärna när auktoriteter i form av ledare från de olika grupperingarna som åtnjuter repsekt i respektive gruppering uppmuntrar den. Att just ledarna under denna tiden blev mer profilerade syntes i hungerstrejken som fick stor uppmärksamhet och samlade åtta framstående oppositionella, ursprungligen från olika fraktioner av civilsamhället men som numera alla deltog i 18:e November rörelsen som alltmer blivit det civilsamhällets politiska verktyg. (Angrist, 2013, s. 558)

4.3 Möjlighet att påverka politiken i praktiken

Operationaliseringsdefinition	Indikator
Skapa en mer homogen samling människor av civilsamhället	18:e November –kommittén samlade människor från alla falanger
Bli en mellanhand mellan staten och samhället i övrigt.	Tre punkter valdes ut som man skulle fokusera på
Hjälpa staten att utforma en ny politik	Hände inte. Resulterar i demonstrationer

Hungerstrejken och 18:e November –rörelsen gav ringar på vattnet i Tunisien och snart bildade så gott som samtliga Ben Ali-kritiska element den 18:e November –kommittén. En plattform var därmed skapad för att gemensamt kunna koordinera motståndet mot myndigheterna. Man ställde tre konkreta krav till Ben Ali och hans gelikar där man krävde: Organisationsfrihet för samtliga politiska partier, informations- och yttrandefrihet samt amnesti och frisläppande av politiska fångar. Detta representerade ett paradigmskifte i Tunisiens politiska historia. För första gången fanns ett enat motstånd mot Ben Alis diktatur. Det tog sig uttryck på så sätt att den brokiga skaran fokuserade på gemensamma politiska mål som delades av samtliga oppositionella och valde att bortse från vad som skiljde dem åt. (Angrist, 2013, s. 558)

Inom ramen för denna nya rörelse fortsatte samtalen mellan islamister och sekulära krafter. Intentionen var att adressera fler frågor än de tre man tidigare formulerat. Frågor som gemensamt vållade oro var de som inkluderade kvinnors rättigheter och relationen mellan staten och religionen. Man enades om att det framtida målet var att skapa en demokratisk plattform bestående av lagar och principer som samtliga kunde samlas bakom och därför inte skulle äventyras även om något av partierna fick makten i en framtida demokratisk kontext. Den stora framgången som dessa samtal ledde till var emellertid att de olika parterna började lita på varandra i större utsträckning än tidigare. (Angrist, 2013, s. 558) Dessa framsteg var dock ingenting som passerade Ben Ali obemärkt förbi. Han var väldigt oroad över utvecklingen och förbjöd 18:e November –kommittén, inledde smutskastningskampanjer mot deras numera profilerade ledare samt gjorde allt för att förhindra en fortsatt dialog bland de oppositionella. (Angrist, 2013, s. 559)

Ett annat exempel på hur den politiska medvetenheten i Tunisien ökade under den här tiden är från staden Gafsa där det 2008 bröt ut protester mot orättvisa anställningsavtal och arbetsvillkor hos ett statligt företag. Gafsa är ett samhälle som under den här tiden brottades med en arbetslöshet som låg runt 40 % och när det bland annat började ryktas om att det statliga företaget anställde baserat på nepotism snarare än meriter och erfarenhet, gick folk ut på gatorna för att demonstrera. Demonstranterna fick en medvind som ingen varken vågat hoppats

på eller förutse och protesterna bytte snart inriktning från att kritisera det statliga företaget till en mer allmän missnöjesprotest där frågor som arbetslöshet, social ojämlikhet och regeringens förtryck och försummelse av befolkningen hamnade i centrum. Detta var naturligtvis ingenting som det gick att läsa om i de statligt kontrollerade nationella tidningarna, men det fick utrymme i såväl mer oppositionella publikationer som i den tunisiska diasporan runt om i världen. Det blev också ett hett ämne på universiteten. (Chomiak, 2011, s. 72) Endast dagar efter de första protesterna hade framförallt ungdomar, fruar till männen på företaget och även lokala fackföreningar anslutit sig. Varje vecka stod man numera på gatorna och den lilla lokala proteströrelsen mot orättvisa anställningar hade utvecklat sig till en politisk rörelse inom det politiska civilsamhället med ett explicit mål att få till en dialog med president Ben Alis regering angående arbetslösheten, orättvisan och den sociala välfärden. (Chomiak, 2011, s. 73) Dessa protester blev så småningom brutalt och fatalt nedslagna av polisen, men den stora mängd demonstranter som gick ut för att protestera mot Ben Ali och hans regim visade i alla fall att det tunisierna numera på allvar tänkte försökta påverka den politik som fördes i landet.

Om civilsamhället och dess politiska förgrening ska kunna påverka politiken i praktiken krävs det att medborgarna börjar dra åt samma håll. Det fordras gemensamma värderingar och att människor från alla skikt i samhällen tillsammans samlas arbetar som en. Sker inte detta är det väldigt lätt för de styrande att ignorera de mångfacetterade önskningarna och fortsätta som vanligt. Visar civilsamhället däremot upp en enad politisk front blir det oerhört mycket svårare för myndigheterna att stå emot. (White, 2004, s. 15) Efter framgången med 18:e November –rörelsen skapades det en kommitté som bestod av alla de olika falanger som tidigare protesterat. Nu fanns det en plattform för ett enat politiskt civilsamhälle att ta avstamp ifrån när det gällde att ta nästa steg för att genomföra den önskade transitionen till en demokrati. (Angist, 2013, s. 558) Denna kommitté enades kring tre konkreta krav som man framställde till Ben Alis regim. Dessa krav var inte specifika för någon av de många falanger som samlats som civilsamhällets politiska front utan istället allmänna och demokratiska och stämde ur den ömsesidiga och gemensamma moral man lyckats utveckla i tidigare stadie. Därmed kan man säga att det politiska civilsamhället uppfyllt det som

krävs för att man ska kunna räknas som en mellanhand mellan å ena sidan medborgarna och civilsamhället och å andra sidan den auktoritära regimen. (Angrist, 2013, s. 558) Att det civilsamhället också utvecklat ett visst mått av hållbarhet då man inte föll samman efter att man inte fick något gehör av regimen utan istället valde att fokusera på fler frågor och fortsätta utvecklandet av en framtida demokratisk värdegrund där man satte upp avsiktsförklaringar till hur man såg på till exempel kvinnors rättigheter och förhållandet mellan staten och religionen. Efter att man presenterat dessa tre kraven, och därefter formulerat en ny demokratisk doktrin utan att få något gensvar från regimen kan man visserligen tycka att mellanhandsförhållandet var ganska ensidigt då den ena sidan inte svarade upp. Man kan däremot även se det som att ett icke-svar också är ett svar.

Lyckades man då hjälpa staten att utforma sin politik? Svaret på den frågan är nej. Man fick inget gehör för sina krav hos staten. Svaret, eller icke-svaret var istället att Ben Ali förbjöd 18:e November kommittén och gjorde vad man kunde för att minska de oppositionellas dialog sinsemellan. Bristen på gehör gjorde att insatserna höjs. När det inte går att verka som mellanhand mellan stat och civilsamhälle genom dialog och överföring av krav finns alltid risken att man ska ta till ännu mer hårdhänta metoder. Detta var också vad som skedde i Tunisien. 18:e November –kommittén var inte direkt inblandad men när de politiska delarna av civilsamhället inte lyckas i ett sådant samhälle finns det stor risk för att meningsskiljaktigheter ska leda till våldsamma konfrontationer eftersom det upplevs meningslöst att försöka förändra med hjälp av dialog och diskussion. (Welzel, 2009, s. 83) Detta var också vad som hände i staden Gafsa 2008 där protester bröt ut mot fackföreningen UGTT och deras förhållande med regimen. Protesten växte och inlemmades så småningom in i den politiska sfären av civilsamhället där man på nytt försökte få en dialog med president Ben Ali.

4.4 Öka det politiska deltagandet

Operationaliseringsdefinition	Indikator
Få andra organisationer att ansluta sig till det politiska civilsamhället	Stora fackföreningen UGTT tar avstånd från regimen
Få fler människor från alla samhällsklasser politiskt aktiva	Med UGTT kom också människor från alla samhällsklasser
Skapa en massmobilisering som gör att regimen tvingas ge efter	Mobilisering skedde efter Bouazizi tänt fyr på sig själv

Depolariseringen uppstod inte enbart bland de mest politiskt aktiva utan fortsatte djupt ner i samhället. Som ett exempel kan man nämna att andelen tunisiska hemsidor med politiska agendor ökade markant, även i relativa tal, under den senare delen av 2000-talet. Aktivister som tidigare stått på olika sidor rent politiskt förenades nu under en övergripande mål att avsätta Ben Ali och orientera landet i en mer demokratisk riktning bestående av mänskliga fri- och rättigheter. (Angrist, 2013, s. 559)

Det politiska deltagandet ökade också när den tunisiska arbetstagarorganisationen UGTT blev en aktör på den politiska arenan. UGTT är en viktig insitution som historiskt sett har åtnjutit ett visst mått av frihet från regimen, trots det hade man blivit kraftigt försvagade, liksom de flesta andra fackföreningar, genom globaliseringen och Ben Alis neoliberala ekonomiska politik. Medan det äldre ledarskapet i UGTT fortfarande ville verka utanför den politiska arenan och inte stöta sig med myndigheterna hade unga medlemmar av organisationen en annan agenda. Den nya generationen ville liera sig med de oppositionella grupperna och sålunda politisera organisationen och öka pressen på Ben Ali. (Angrist, 2013, s. 559) Den stora fackföreningen innehöll medlemmar från alla samhällets vrår. Här samlades ingenjörer, doktorer, lärare men även industriarbetare och islamister och vänsteraktivister vars organisationer sedan länge var bannlysta från politiken.

Naturligtvis var UGTT:s ställningstagande mot Ben Ali en oerhört viktig faktor när det gällde att öka det politiska medvetandet och deltagandet hos befolkningen. I synnerhet som det var just UGTT som, tillasammans med regimen, var de som demonstrationerna i Gafsa riktade sig mot 2008. (Angrist, 2013, s. 560)

Två år efter protesterna i Gafsa som spridit sig till andra delar av landet hade det politiska civilsamhället utvecklats ytterligare genom anslutningen av andra organisationer och människor från olika delar av samhället. Man hade starka krav på demokrati och frihet men fortfarande behövdes det någonting som gjorde att man fick en mer konkret anledning att börja protestera. Det som saknades var en så kallad ”suitable chock” vilket innebär att det är svårt att för någon att vara den förste som protesterar. Om något omvälvande händer finns det däremot en anledning för hela civilsamhället att gemensamt ge sig ut och skapa en massprotest. En sådan skedde när Mohammed Bouazizi i December 2010 tände fyr på sig själv för att protestera bland korruptionen bland de styrande. (Kuran, 1989, s. 42) (el-Khawas, 2012, s. 8)

När UGTT tog ställning mot regimen var det ett stort genombrott. Nu hade det politiska civilsamhällets motstånd slagit igenom på bred front. UGTT var en respekterad, stor och viktig fackförening som varit en del av det tunisiska samhället i många decennier. (Angrist, 2013, s. 559) Eftersom UGTT hade stått på motståndarsidan under demonstrationerna i Gafsa 2008 var det även en betydande symbolhandling att man nu anslöt sig till motståndet. Med UGTT, som hade en stor mängd medlemmar från alla samhällets vrår, fick det politiska civilsamhället ytterligare genomslag. (Chormiak, 2011, s. 72) En stor mängd människor blev nu, om än passivt, medlemmar av en politisk organisation. Sålunda ökade även det politiska deltagandet under denna perioden. Detta gjorde att när det väl skedde en ”suitable chock” var man inte sena att utnyttja tillfället och snart var massprotesten ett faktum. (el-Khawas, s. 9)

5. Slutdiskussion

Det tunisiska civilsamhället hade blivit hårt åtgånget av Ben Ali-regimens förtryck och de delar av organisationer som återstod tvingades antingen arbeta under jorden eller blev absorberade av myndigheterna och miste på så sätt sitt oberoende. (Deane, 2013, s. 8) Vad än värre var, var att det politiska motståndet som trots allt fanns motarbetade varandra. Den sekulära oppositionen såg trots allt Ben Ali som ett bättre alternativ än islamistgrupperna och islamistgrupperna hade inga planer på att bli mer moderata för att möjliggöra ett samarbete med den sekulära oppositionen. (Angrist, 2013, s. 554) När målet var att skapa ett stort parallellsamhälle fanns det snarare många små parallellsamhällen som inte samverkade med varandra och därmed inte utgjorde något större hot för president Ben Ali. Detta är emellertid bättre än inget och tyder på att det i varje fall fanns en vilja hos befolkningen förändra samhället till ett mer demokratiskt sådant.

Något som ironiskt nog verkar ha haft en positiv effekt på demokratiseringspotentialen var Ben Alis hårda hållning mot framförallt islamistgrupperna vilket ledde till att många av de mest extrema antingen fängslades eller tvingades i exil. Detta gjorde att de som tog över som ledande krafter var mer moderata och inledde en till början trevande dialog med andra oppositionella. (Stepan, 2013, s. 23) I samband med detta minskade också hotet från islamisterna eftersom Ben Ali varit framgångsrik i sina trakasserier av dem. Just detta hot hade Ben Ali använt som en förevändning till att motivera sitt hårda grepp om landet. Något som trots allt stötts av stora delar av den sekulära medelklassen. När hotet minskade, men Ben Alis grepp om landet ändå stärktes framstod Ben Ali som den stora fienden även för de sekulära oppositionsgrupperna vilket gjorde att även de var mottagliga för en dialog med islamisterna. I takt med att dialogen fortsatte byggdes förtroende och således skapade civilsamhället *ett* parallellsamhälle. Detta är förmodligen den enskilt

viktigaste händelsen för demokratiutvecklingen i Tunisien, att de olika grupperna kunde enas mot den auktoritära regimen.

De olika grupperna kom dessutom överens så till den grad att man skapade en gemensam rörelse i form av 18:e November –kommittén och lyckades formulera tre konkreta krav till regimen. Dessa fick man emellertid inget gehör för, istället förbjöds rörelsen. När de aktiva inom civilsamhället förstod att det inte gick att påverka genom en dialog fick man istället använda sig av andra metoder och det blev stora protester där människor från hela samhället deltog i staden Gafsa 2008. Den gången var civilsamhället inte tillräckligt välutvecklat för att kunna störta regimen. Det är däremot rimligt att tro att människor nu fått upp ögonen för det existerande politiska civilsamhället, och i takt med att man dessutom kunnat enas om gemensamma och allmänt hållna krav som tilltalade de flesta människor, anslöt sig, och politiserades fler och fler tunisier. Man hade dessutom gjort det klart att man hade en demokratisk agenda och att man inte ämnade att ta makten efteråt utan bara skapa en ny politisk scen (Roy, 2012, s. 5). I takt med att ekonomin dessutom blivit sämre och press- och yttrandefriheten minskat ytterligare ökade människornas desperation ännu mer och nu tydde mycket på att det bara en tidsfråga innan tunisierna skulle lyckas göra sig av med Ben Ali. (el-Khawas, 2012, s. 7) (Freedom House, 2008) Målet med en demokratisk transition är egentligen att makten ska flytta sig från diktatorn till folket utan att en revolution av denna magnituden ska behöva uppstå. För detta fordras dock att regimen lyssnar på oppositionen och de som protesterar i ett tidigare skede, exempelvis när man formulerade tre krav som man ställde till Ben Ali. Ibland är dock regimen så benägen om att behålla makten att man inte ger efter för demonstranternas krav och det är oftast då det leder till att massprotester uppstår och en revolution inleds. Det är således egentligen inget önskvärt i en demokratisk transition. Snarare är det en sista utväg. (Welzel, 2009, s. 83) När en ”suitable chock” sedermera inträffade i December 2010 när Mohamed Bouazizi tände fyr på sig själv hade det tunisiska civilsamhället och främst dess politiska grenar krattat manegen för att en ny, framgångsrik, massprotest skulle kunna inledas.

5.1 Förslag till framtida forskning

Att en auktoritär regim rämner och lämnar fältet öppet för nya politiska aktörer är ingenting som nödvändigtvis behöver bli en framgångssaga. I flera av de andra staterna som påverkades av den arabiska våren har man kunnat se exempel på detta. Det vore således intressant om man kunde undersöka hur det politiska civilsamhället i Tunisien lyckades påverka slutfasen av den demokratiska transitionen, det vill säga från att revolutionen utbröt till dess att en ny stabil, folkvald regering tog över.

6. Källförteckning

Angrist, Michele Penner, 2013. "Understanding the Success of Mass Civic Protest in Tunisia", *The Middle East Journal*, vol. 67, nr. 4, s. 547-564

Basly, Rajaa, 2011. "The Future of al-Nahda in Tunisia" *Carnegie Endowment for International Peace*. 20 April 2011. [elektronisk] Tillgänglig: <http://carnegieendowment.org/2011/04/20/future-of-al-nahda-in-tunisia/fel7> Hämtdatum: [2015-08-03]

Cavatorta, Francesco & Haugbölle, Rikke Hostrup, 2012 "The End of Authoritarian Rule and the Mythology of Tunisia under Ben Ali", *Mediterranean politics*, vol. 17, nr. 2, s. 179–195.

Cavatorta, Francesco & Merone, Fabio, 2013. "Moderation through exclusion? The journey of the Tunisian Ennahda from fundamentalist to conservative party", *Democratization*, vol. 20, nr. 5, s. 857-875

Chomiak, Laryssa, 2011. "The Making of a Revolution in Tunisia", *Middle East Law and Governance*, vol. 3, nr. 1-2, s. 68-83

CIA World Factbook, 2015. Tunisia. Tillgänglig: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ts.html> Hämtdatum: [2015-08-05]

Deane, Shelley, 2013. "Transforming Tunisia: The Role of Civil Society in Tunisia's Transition", *International Alert*, Februari, 2013

El Khawas, Mohamed A., 2012 "Tunisia's jasmine revolution: Causes and impacts", *Mediterranean quarterly*, vol. 23, nr. 4, s. 1-23.

Esaiasson, Peter ; Giljam, Mikael ; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena, 2012.
Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Stockholm: Norstedts
juridik

Fradkin, Hillel, 2013. "Arab democracy or islamist revolution?", *Journal of Democracy*, vol.
24, nr. 1, s. 5-13

Freedom House, Hemsida [elektronisk] 2008. Tunisia. Tillgänglig:
<https://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2008/tunisia#.VG768flMym->
Hämtdatum: [2015-08-02]

Ghattas, Kim, 2014. *The Secretary: A Journey with Hillary Clinton from Beirut to the Heart
of American Power*. New York: MacMillan

Huntington, Samuel, 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*,
New York: Simon & Schuster

Kuran, Timur, 1989. "Sparks and Prairie Fires: A Theory of Unanticipated Political
Revolution", *Public Choice*, vol. 61, nr. 1, s. 41-74

Letki, Natalia, 2009 "Social capital and civil society" i Haerpfer, Christian W.;
Bernhagen, Patrick; Inglehart, Ronald F.; Welzel, Christian (red.), *Democratization*. 1
uppl. New York: Oxford University Press, s. 158-169

Lynch, Marc, 2011. "Tunisia's new al-Nahda" *Foreign Policy*. 29 Juni 2011. [elektronisk]
Tillgänglig: <http://foreignpolicy.com/2011/06/29/tunisias-new-al-nahda/> [Hämtatum: 2015-
08-05]

Merone, Fabio, 2015. "Enduring Class Struggle in Tunisia: The Fight for Identity beyond
Islam", *British Journal of Middle Eastern Studies*, vol. 42, nr. 1

Mohamedou, Mohammad Mahmoud Ould & Sisk, Timothy D., 2013 "Bringing back
transitology", *GSCP – Geneva Papers*, nr. 13, s. 5-36

Reporters without borders, Hemsida [elektronisk] 2011. Thirty-eight heads of state and
warlords sow terror among journalists. Tillgänglig: [http://en.rsf.org/maghreb-et-moyen-orient-
thirty-eight-heads-of-state-and-03-05-2011,40204.html](http://en.rsf.org/maghreb-et-moyen-orient-thirty-eight-heads-of-state-and-03-05-2011,40204.html) Hämtdatum: [2015-07-18]

Rose, Richard, 2009. "Democratic and undemocratic states" i Haerpfer, Christian W.; Bernhagen, Patrick; Inglehart, Ronald F.; Welzel, Christian (red.), *Democratization*. 1 uppl. New York: Oxford University Press, s. 10-23

Roy, Olivier, 2012. "The transformation of the arab world", *Journal of Democracy*, vol. 23, nr. 3, s. 5-18

Stepan, Alfred & Linz, Juan L., "Democratization theory and the 'arab spring'", *Journal of Democracy*, vol. 24, nr. 2, s. 15-30

Teorell, Jan & Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB

Uhlen, Anders, 2006. *Post-Soviet Civil Society – Democratization in Russia and the Baltic States*. 1. uppl. Oxon: Routledge

Welzel, Christian, 2009. "Theories of Democratization" i Haerpfer, Christian W.; Bernhagen, Patrick; Inglehart, Ronald F.; Welzel, Christian (red.), *Democratization*. 1 uppl. New York: Oxford University Press, s. 74-90.

White, Gordon, 2004 "Civil Society, Democratization and Development: Clearing the analytical ground" i Burnell, P.J. & Calvert, P. (red.), 2004. *Civil society in Democratization*. 1. uppl. London: Frank Cass, s. 6-22